

ORMOS MÁRIA:

A történelem vonatán Európa és Magyarország a 20. században

A tömören és közérthetően fogalmazni képes tudós nagy kincs manapság, amikor tudásalapú társadalomról, szellemi tőkéről annyit papolnak a különféle politikai erők, amennyit korábban soha. A közoktatás ugyanakkor mélyponton van, a közművelődésről már szlogenek sem szólnak, és tudomásul vettük, hogy a rendszerváltozás óta felnőtt nemzedékekből sokan nem tudnak és nem akarnak olvasni. Mégis van egy-két olyan magyar tudós, aki veszi a fáradságot, hogy a tudományok elveit és eredményeit is elvigye a virtuális szellemi piacra. Hátha ezekre a komoly portékákra is akad vevő.

Ormos Mária történészprofesszornak a Múlt és Jövő Kiadónál napvilágot látott új kötete olyan korábbi tanulmányokat és egyetemi előadásokat gyűjtött csokorba, amelyek a történelem mint tudomány iránt fogékony legszélesebb olvasóközönséget érdekelhetik. Kár, hogy nem derül ki a könyvből, mikor keletkeztek az egyes fejezetek, s az sem, hogy megjelentek-e korábban már valahol írásban. S nem hallgathatjuk el, hogy bizony alaposabb korrektú-

rát kívánt és érdemelt volna ez a gondolatgazdag szöveg.

Ormos tudományos műveiben is kínosan ügyel a közérthetőségre és pontos fogalmazásra. Bátran ír, szellemesen és olvasmányosan, nem törődve a nálunk – bizonyos tudós körökben – elvárt egzaktsággal. *A történelem vonatán* című könyve szinte letehetetlenül izgalmas, minden sora bizonyítja, hogy a valóságnál semmi sem érdekesebb, ha jól beszélnek el. Azt a fontos ténytet pedig, hogy a történelem itt van jelenünk minden mozzanatában, a szerző példák sorával erősíti.

Megmutatja, hogy a történelem csakis folytonos mérckelés, hasonlítás, roppant óvatos ítéletkéssel fejthető meg és fel. A történelem arra inti a gondolkodót, hogy állást lehet és kell is foglalni bizonyos kérdésekben, de az egyszerű megfajtések és indoklások biztosan hamis útra vezetnek. Ahogyan a jelen folyamatainak megítélésében is, tehetjük hozzá mi, olvasók, Ormos kötetének tanulságaként. A történelemtől ismereteket szerezni, és felelősen gondolkodni róla megsokszorozódott életpasztaletot adhat az embernek. Józsátság és bizonyos bölcsesség nyerhető belőle – jó esetben.

Ehhez többek között az kell, hogy felejtjük el végre a macacsul továbbbélő közhelyeket, viszont is-

merjük meg azokat a múltbéli tényeket, amelyek hozzáadnak valamit az elnagyolt ismeretekhez. Ormos sok mindenben gazdagítja tudásunkat a 20. század történetéről; azokról a magyar modernizációs elméletekről, amelyek a világgazdasági válságra reagáltak, arról a szerencsétlen „félreértés-sorozatáról”, amely miatt Hitlerék megragadhatták a hatalmat, arról, hogyan változott az antiszemizmus a történelem folyamán, s hogyan fonódott össze egy tragikus pillanatban a tőle függetlenül létező fajelméletekkel, vagy arról, hogy a II. világháború végső soron felesleges háború volt. A példák hosszan folytathatók volnának, s egészen a jelenig nyúlnak.

Minél közelebb jutunk napjainkhoz, annál több vitathatót talál az olvasó a történész okfejtésében, s ebben nincs semmi különleges. A vitáknak helyük van, vitákra szükség is van. Egyetlen dologban nem lehet Ormossal vitatkozni: a jelen folyamatainak megértése csakis a múlt tudományos igényű magyarázatából fakadhat. A kötet szerzője több remek példával támasztja ezt alá, talán az egyik legérdekesebb a 20. századi hadviselés módjait áttekintő tanulmánya. Aki végigolvassa, világosabban fogja látni, hogy a szövetségeseknek a „jó ügyért” folytatott terrorbombázásai, a két atombomba ledobása, majd a hidegháborús sakkjátszmák, szövetségesek és ellenségek gátlástalan, minden morált

elvető váltogatása a harmadik világban – több más tényező mellett – hogyan vezetett napjaink eldurvuló fegyveres konfliktusaihoz s a modern kori terrorizmushoz.

A figyelmes olvasó a történelem vonatán a jelenig robogva az esti tévéhíradót, saját létét is a nagy emberi történelem részeként szemléli. Nem lesz tőle boldogabb, csak talán okosabb egy kicsit.

SZARKA KLÁRA

*(Múlt és Jövő Kiadó, Budapest, 2005,
280 oldal, 2300 Ft)*

ROGER SCRUTON:

A nemzetek szükségességéről

„A demokrácia a nemzeti hűségnek köszönheti a létét [...]. Ahol a nemzet tudat gyöngye, netán nem is létezik, ott a demokrácia nem vert gyökeret” – állítja a hazánkban is jól ismert brit konzervatív filozófus, Roger Scruton a két hosszabb tanulmányt egybe foglaló kötet címadó írásában. Tézise nem kis provokatív erővel bír egy olyan teoretikus környezetben, melyben mondhatni a hivatalos ortodoxia szintjére emelkedett a nemzet és a demokrácia fogalmának szembeállítás. Scrutonnak azonban, még ha írásai nem is mentesek a sarkosabb megfogalma-